

Yhdysvaltojen ulkoministerin kanta Suomen ilmatorjuntaohjushankintaan lokakuussa 1962

Ulkoministeri Veli Merikoski kävi 7.10.1962 tapaamassa Yhdysvaltojen ulkoministeri Dean Ruskia, joka selvitti kollegalleen Suomen-suhteiden ja samalla suurvaltastrategisen ajattelun perusteita hyvin selkokielellisesti. Osastopäällikkö Max Jakobsonin laatiman keskustelupöytäkirjan mukaan Merikoski aluksi esitti katsauksen Suomen ja Yhdysvaltojen suhteisiin viime aikoina korostaen puolueettomuuspolitiikkaa.

"Kun oli havaittu epäilyksiä ilmatorjuntaohjusten hankinnan suhteen, Suomen hallitus päätti luopua suunnitelluista ohjushankinnoista Neuvostoliitosta. Englannin hallitus on hyväksynyt Suomen esittämän rauhansopimuksen tulkintapyynnön. Jatkotoimia ei vielä ole päätetty..."

Rusk viittasi tasavallan presidentin vierailuun Yhdysvalloissa ja antoi sille suuren arvon. Myös puolueettomuuspolitiikkaa arvostetaan. Siinä ei ole ratkaisevaa muodot vaan käytäntö.

Ohjustulkinta on ensi sijassa allekirjoittajamaiden asia. "Rusk sanoi kuitenkin, että hän henkilökohtaisesti ei ole koskaan täysin ymmärtänyt ilmatorjuntaohjushankintamme sotilaallisia perusteita. Ensinnäkin nämä aseet ovat erittäin kalliita, koska niiden käyttämistä varten tarvitaan laaja ja monimutkainen tutka- ja viestiverkosto..."

Toiseksi miehitettyjä lentokoneita vastaan käytettäväksi tarvittavat ohjusaseet ovat niissä olosuhteissa, jotka Euroopassa vallitsevat, jo nyt käytännöllisesti katsoen vanhentuneita. Jos Euroopassa syttyy sota, sitä käydään ohjuksin eikä miehitetyin lentokonein. Suomen ensisijaisena puolustuksena tällaisessa sodassa olisi välttää joutumasta kohdealueeksi. Kuta vähemmän jollakin alueella on sellaisia kohteita, joita kannattaa ampua, sitä paremmat mahdollisuudet tällä alueella on säilyä koskemattomana. Tältä kannalta katsoen ovat sellaiset it-ohjukset, joiden hankkimista Suomi on suunnitellut, Suomen puolustamiselle jokseenkin irrelevantteja. Mr. Rusk lisäsi, että henkilökunnan kouluttaminen ohjusten käyttöä varten on myös pitkä prosessi, ja jos koulutus tapahtuu Suomessa, se voi muodostua ulkopoliittisesti kiusalliseksi. Mr. Rusk huomautti puhuvansa nyt vain maasta ilmaan ammuttavista ilmatorjuntaohjuksista. Panssarintorjunta- tai lentokoneohjukset ovat asia erikseen. Niiden hankkimista hän piti luonnollisena asiana."

"Ministeri Merikoski totesi lopuksi, että Suomen politiikan ainoana tarkoituksena on itsenäisyyden turvaaminen, ja hän toivoi myös amerikkalaisten pitävän aina tämän mielessään Suomen tapahtumia arvioidessaan."

+++

Presidentti Kekkonen totesi raportin perusteella olleensa oikeassa peruuttaessaan Moskovassa valmistellun ilmatorjuntaohjускаupan. Dean Ruskin sanoma oli linjassa jo aikaisemmin Suomeen saatujen tietojen kanssa, mutta nyt se esitettiin suorasanaisesti. Suomessa ei voitu toisaalta tietää, että Suomen ohjuskysymystä oli perusteellisesti käsitelty presidentti Kennedyn hallinnon analyyseissa ja siitä oli tehty korkeimman poliittisen tason päätökset.

"Sotilaslinjaa" pitkin Suomeen oli kulkeutunut osittain harhauttavaa tietoa, jonka perusteella muun muassa kenraali Simelius luuli amerikkalaisten suhtautumisen Suomen

ohjushankintaan olleen myönteisemmän. Täällä ei myöskään ollut aavistusta siitä, kuinka hyvin Dean Rusk tunsi suurvaltojen ilmavoima- ja ydinasestrategiaa. Siitä käsitys alkoi hahmottua vasta myöhemmin, kun suomalaiset eri yhteyksissä tutustuivat tuohon Yhdysvaltojen kylmän sodan ajan arvostetuimpiin kuuluvaan ulkoministeriin. Hän oli toisen maailmansodan taistelut kokenut eversti ja ulkoministeriössä diplomaattina myös Korean sodan veteraani, joka kokemuksensa ja strategian tietämyksensä puolesta ylsi Henry Kissingerin tasolle. Suomen sotilasjohdon virheellinen päätelmä, ettei Rusk vuonna 1962 tuntenut riittävästi asetekniikkaa ja sotilasstrategiaa, on kuitenkin jäänyt elämään sitkeästi myös suomalaiseen tutkimuskirjallisuuteen.

Ruskilla oli tuolloin käytössään olennaisin osa ydinasesuurvallan analyysilaitosten tuottamasta tiedosta, joka koski ilmatorjuntaohjuksia ja niiden pommituskoneille aiheuttamaa uhkaa, ja Suomen ohjusongelmaakin oli siellä tutkittu puoli vuotta. Ulkoministeri Merikoskelle kerrotuissa asioissa saattoi olla asetekniikan osalta epätarkkuutta tai myös suomalaisten väärintulkintaa, mutta pääsanoma oli täysin selvä. Suomen poliittinen johto ottikin vakavasti Dean Ruskin antaman neuvon, ettei kannata hankkia sellaisia aseita, jotka jokin suurvalta kokee itselleen uhaksi, muuten on vaara joutua maalitauluksi. Presidentti Kekkonen palasi tähän opetukseen useita kertoja päättäessään asehankinnoista.

Lähteet: Pekka Visuri, Idän ja lännen välissä – puolustuspolitiikka presidentti Kekkonen kaudella (2. p. 2010), s. 102-104 ja siinä mainitut asiakirjat. Max Jakobsonin kirjoittama keskustelupöytäkirja: UM:n tiedotus 10.10.1962 (salainen), vsk 1962, UKA, Orimattila. Puolustusministerin kappale on Kansallisarkistossa T27508/Hh3-4.